

7.

33

I. A' BŐVÍTÉS RÖG.

§. 7. A' Magyar Nyelv a maga természetfeletti és művelő, létezés idejéhez képest, eléggé bő nyelv; de vele közelebb kell megismerkednünk. Ez nem azt teszi, hogy szóhasználatban való javainak kifejezéseink elegendőek, és így a bővítésre nincs szükség. Sok nevezeteseink és kimondásaink vannak hiánnyal, és emiatt a bővítés szükséges. Jó az, ha egy dologra több nevet is találunk. Azonban szaporodván ismereteink, javaink és kifejezéseink is kell szaporodni.

§. 8. Bővíteni egyet ^{kétféleképpen} lehet: 1) Az elavult szó életbe-hozása által. Ez vigyázni kell semmi: a szó legyen könnyen elérhető, lassan hozatassanak be, ritkán forduljanak elő, és ósággal inkább kedveltető újragot mutat, mint untató avultságot. — 2.) Új szó által csinálása által, midőn azokat a) a dolog ismeretéből merítjük: allap, basis; égtáj, clima. — b.) más nyelvből követően: mellykép, Brustbild, Skólonys (mint Sókák) Wörterbuch. Mind a két esetben az összevagyasztás szókat használ.

§. 11. Az új szó legyen könnyen elérhető, és a dolog természetéhez illő, másod elötte is helyes , és a vele élők legyen ritka. Ne ellentézzék a nyelv analogiájával, és az olvasó taníthassa-e mit sejtet. Prof. Dr. méltóan tartja ezért a művekre: Gyökevényem, ingorogatók, napimány, déma, deffa, lepledatona és a zámatalán, melly utolsó alatt Pe the Terenz Úr midőn 1814. néhány kecselig a Magyar

hívó? levelet írogatta, a legiót aláírta és küldte.

S. 13. Minden dolog kifejezése nem lehet külön yavunk.
Ezerencével nem dicsekedhetik semmi nyelv. A Magyar
Nyelvnek is van oly yava, melyet más nyelv nem bír. Ilyen az álmélkodom, mely egy tép: állova mélyen gondolkodom. (Váti mélyen állo gondolkodik, nem álmélkodom.
Né? Mi azt hitjük, hogy a német Kaunen a magyar for
nal tökéletesen megfelel.) Ilyen a ballagó, bullogó —
(é miert nem még a figyelt, a figyelt, a vőhögő,
csak hogy a más nyelv? Dictionnaire conique, boursier.
jeit is kellene ismerünk, hogy e rében másor felette leve
ledezzünk. Bár egyebekben volnánk egy nyelv mellett
nem szegények!) — Az ily esetekben mit csinálunk má
nyezet? Egyike a másikatól, é minden a görögtől a
deáltól kölcsönöz, mint a görög valaha az Egyiptitól; va
midőn eladad — c i r c u m s c r i b á l.

S. 14. Csináljuk mi is azt inkább a helyett hogy idétlen,
düb-düb (!), csuda szóval a dolgot homályba, é az Olva,
sötét únalomba é bopandósba hozzuk. Grammatica, Poe
sis, principium, genie nálunk nincs. A Grammatica nem
nyelomestés; a Poesis nem verszet, nem telemény, nem
költemény, nem épzelmény; — a principium nem gyöde
vég, nem hízemgyöde; — a Genie nem remel-elme, nem
elmeremel, nem épláng, nem teremtő ész, nem ra-fermett.

trüffiaiban jutalom kétszete-fel a Jenie kitételeire, & minthogy
 az ideai festésére nem találhatott jó, a németek élnek a gés
 nie jóval mint netid honnival.

§. 15. „Különböben is más ma, midőn hozzá-vetni a doz
 loghoz nem elég, az új for köholása körül per felett esőllödni,
 or nélkül való, karos, és nevesleges dolog. Miért kellene
 p. o. nyelvtanból figyomlálni ama ~~for~~ deál, német, tót
 eredetű zótat, mellyet a mindennapi velet-elés által más
 megmagyarosodtat, éppen hazaira lett? mint istola,
lecye, matéria (jobb az anyag), forma (és helyett, a
 hol helye van, alal, melly éppen ast sefi), régula (nehol
 inkább törvény), czel, drót, font, fris, hámor, huta,
pallér, prein, torbács (a hol helye van ostor) lajtorja
 (és labtó), ostrom, ablat, abrosz, borotva, tarács,
vacsora, udvar, stb. Így miért Károl helyett Korlár?
 Azonnal peretlen buzdósága, a tör az illyet mellett is, újat far
 ragadásával farasztjál magodat, igen nevesleges. Mire való
 az Országglomány, holott jó az Országlo-szel, Országglás?
 Az illyetén Nyelomívelőnek orvos a gúl szo ly
 gál na az 1807-iki Diéta XXIII. Ulésenek iravait megoldasni.
 Az éwántat ^{ottagy} hoggy a perfelet való újítgatásnak vifileteq,
sejétől liri örja magát. A Pocstánat töb zabad; de ez
 is évesse Pocstánat intéset: „Ne legy se elűő, ti az
új fordal elő-állás (és törid ide, töb forri megfontolás
 nélkül) se utoljő, ti a régiedet seu-tertvad.”

II. A' CSINOSÍTÁSOK.

§. 16. Az aem minden régi, új és idegen szó' elmellőzésében áll. A' parafra, jättyi, borzas, durva, darabos, igen hoffer, fűrés, selen, félleg zavarnak, a' provincialismusoknak elkerülését, a' szó' szerencsés megválasztását, a' dolog' természetéhez, az értelem, kez, gághoz, fűlőz illesztését érti a' csinosítás alatt Prof. Úr.

III. AZ ISMÉRTEK' JÁRAPIVÁSA.

§. 18. (Ez a' E' Enál egyidejűen sincs jobban dolgozva.) — A' Nyelv eflőze ugyan az ismertet' terjesztésénél, de ez maga is annál fogva bővül, csinosodik és gyarapodik. Mert ezelben a' Nyelvnek nem csak már kifejtődött termékei ereje gyálorol, sőt, hanem addig titokban volt tulajdonságai és szépségei világra jönnek, s mint gondolatoknak, léptetnek formái előállanak. Midőn a' dolognak lelke gyűletit az elmé sárházában, az épre-velhető ugyan, de Nyelv nélkül elő nem állható. Ez által fogantat, testetül, és formálódik; aztán jó a' befelőlőnek ajálira vagy az írónak tollára. Szarost a' gondolatot és léptet' gyűletése' alkalmaságával, ha jól nem is, de új kimondávor, festésel, leírásor szarmagnak. Mászoc ismét egy jó, egy mondás orot ad vagy szarnak találásán, vagy más magában fogfaj azornak magvokat. Ha illeendően párosodnak a' gondolatok a' szavakkal, úgy egyidejűen a' másikatól szépséget és erőt csönöz. Így változik az egész a' kifejező szavak szerent, bevezet azornak méltóságát, s viszont a' magáét ajándékozva amaf

nar. És így kölcsönös munkálkodáson lévén a Nyelv és az Ismeret, látni, hogy a mennyi nyelv is az ismeret bővülése, csinosodása, közlése és terjedése által kapja meg a maga valóságos életét és tellemes voltát.

§. 20. Intézet: I. A' ki ír vagy fordít, ismerkedjék meg tökéletesen a nyelv természetével és tulajdonságaival.

§. 21. II. Mindenben nem lehet követni a Grammatikai törvényeket: a szóhasználat is tisztelést kíván.

§. 22. III. Anomaliák nélkül egy nyelv sincs. Azonban törekednünk kell, hogy mindenben regularitást és ^{egységet} ~~egységet~~ ^(nem egységet) ~~egységet~~ értsünk.

§. 23. IV. Kerülni kell a tartaráságot. A' görög, deák, francia, olasz, német szidornyas szóval tűzött magyarság mi egyéb az Ezor² madarának? névességes | egy foltos-folt farangsagos öltözetnél? Nemelly tudósok, pallatorzottságot adván figyeltatni, nem állhat zavarát nélkül, és így minden azt mutatja hogy sok nyelvet tud, azt is mutatja, hogy jól egyet sem tud.

§. 24. V. A' Deák Nyelvvél rokon Nyelvet, vagy inkább annak leányai, szókat és szóhasználatot inkább kölcsönözhet, nem a deákról és egymástól: a mielőtt az olyat csak a legnagyobb elakadásban teheti. (A' többi és a §. 25. nem ide való.)

§. 26. ^{VI.} Az író kerülje az idegen phrázisokat, és idegen szóformákat. Ő Felsége a király rossz (talán mivel Isten Ő Kent Felségét mondatát atyjáinál és nem ~~Ő Felségét~~ megfor...

38
 ditva; de az Ő Keltége a király, Ő Excellenciája a Cancellarius,
 mint, a Procurator, igen jól van mondva, sőt megfoditva volna
 rosszul.) Fellegi kapitány, Alvinczi Baró rossz. (Valóban
 rossz; ezeket kapitány Felleginck, Baró Alvinczinck kell
 mondanunk. A titulusokat a serént kell venniük a mint az
 elebben meenne. Ki hallotta valaha ezt: Alvinczy József Baró
ro, Kombathy József Doktor, Beregházi Pál Professzor?
 ...

G. 27. VII. Liggeljen å Nylv' erejere, mæltosagara.

§. 27. VII. Független a törvénynek.

3. 28. VIII. Mintegy ugyan
 de a főint közül némellyek messzebb mentek mint illett.
 Ezen nemzetfiadást [új sz.] térni illik, hogy a' Nyelv-
~~sának~~ állapota' fontos voltáról & a' szép mértékesség-
 ről el ne felejtkezzenek.

7 vagy Alvinczy Báró, Kombathy Doctor, Beregházi Pro.
fessor? Csí így Révai Miklós tanítá, de hibásan. Azért
hogy nem mondint Seabó Pádvai Menyhért és Kovács
Pál ^{József} ~~Pál~~, hanem Pádvai Menyhért Seabó és Pál
József ~~Kovács~~ ^{Kovács}, rövelezir e hogy Alvinczy József Báró
és Alvinczy József Feld-Marschall is mondjunt a Bal.
Feld-Marschall Alvinczy József helyett?)

745 Konstantin 1807, more a Robert Leopold! nem v. 1812
 egyel nem az édesleik nem a hangyák nem egyará